

לישראל", ליום ג' דפר' בראשית): אוי לו למי שהעולם מטעה בו.
(נראה לי הקטן שיש לקרוא "מוטעה", ה"מ" במלאופם, ופירושו
בידיש: "וויי איז צו דעם, וואס די וועלט נארט זיך אין אים").
ושואלים:

למה "אוי לו"? וכי מה חטאו של אדם אם העולם טועה בו ומחשיבו
ללמדן, ירא שמים גדול וכו', והוא אינו כזה? לכאורה אין זו אשמתו שלו
אלא של אלו הטועים בו ו"חושדים" בו במה שאין בו.
והי'ה אבא מארי מתרץ בשם הרה"ק ר' מוטיילי נ"ע מזלטופולי: אכן
האשמה היא באמת של האדם שטועים בו. כי, אין העולם טועה ללא
סיבה. לבטח העולם הכיר את אבותיו, את הבית בו גדל והתחנך, את חבריו
בישיבה בה למד וכו' וכו'. ולפי כל הנתונים שבידיהם אמור הי'ה האיש הזה
להיות גם למדן גדול, גם ירא שמים מרבים וכו'. ואם אין הוא כזה והעולם
טועה בו – הרי זו אשמתו שלו בלבד, ואם העולם טועה בו, אכן אוי לו
באמת.

"חביבין ישראל כבבת עין העליונה"

אוצר החכמה

אבא מארי היה אומר: טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים, וכן
טובתן של גוים רעה היא אצל ישראל, ולכן דימה הכתוב את ישראל ל"בבת
עין" ואמר "כי הנוגע בכם נוגע בבבת עינו" (זכריה ב, יב ועיין "מנחת שיי"
שם) ואמרו חז"ל "חביבין ישראל כבבת עין העליונה" (שמו"ר ל, טו) כי
העין היא העדינה שבאברים והיא נזוקה לא רק ממכה וחבטה כשאר חלקי
גוף האדם, אלא אף גם מליטופים מיותרים וכן טובתן וליטופן של גוים
מזיקה לישראל המשולים לבבת עין.

**מיהו המחבר שכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע העריך אותו באופן
מיוחד כל כך?**

בין ספריו של אבא מארי ע"ה, אשר העלה ואשר הביא עמו מרוסיה,
נמצא ספר יקר ערך בשם "יסוד אוהל מועד". מחברו טרח ומצא כדי מדתו
הסברים יפיפיים לשינויים של חסרות ויתירות שבתנ"ך, וכן לקשר הפנימי
הקיים בין המלים הדומות המופיעות במסורה. הדברים מבוססים על
מדרשי חז"ל והמפרשים. ידועים דברי הרע"ב בפירושו על מסכת אבות
פרק ד' משנה ו': "וכל המכבד את התורה" – הדורש החסרות והיתירות
שבתורה, ומראה טעם על כל קוץ וקוץ לומר שאין בה דבר לבטלה, אין לך

כבוד התורה גדול מזה".

והמחבר בעל ה"יסוד אוהל מועד" הצטיין מאד במדה טובה זו, והגדיל לעשות למען כבוד התורה. ולדוגמא אחת מני רבות אציגה בזה את דבריו (בדף מב עמ' ב) על הקשר שמצא בין שלשת הפעמים בהם מופיעה תיבת "ויחשבה" בתנ"ך (ג' במסורה): ויחשבה לו לצדקה (לך לך ט"ו, ו), ויחשבה לזונה (וישב ל"ח, ט"ו) ויחשבה עלי לשיכורה (שמואל א' א, י"ג), וכה הם דבריו: השל"ה הק' בתחילת מסכת ראש השנה שלו בהג"ה, עמד על הקושיא אלימתא שמקשין העולם בפשוטו של מקרא אודות חנה שנאמר עליה כי ויחשבה עלי לשיכורה, וכל זאת משום שהתפללה תפלתה בלחש, והלא חנה עשתה כדת וכדין שהרי מינה ילפינן על תפילת שמונה עשרה שחייבת להיות בלחש, וכך נוהגין בכל תפוצות ישראל בכל הדורות, ואם כן מה ראה עלי הכהן לחשוד בה חלילה לשיכורה? ועונה השל"ה הק': חנה עשתה אמנם כדין אך לא לגמרי כדין. הדין הוא, אמנם, שתפלת שמונה-עשרה נאמרת בלחש, אבל עליו לבטא היטב את המלים ולהשמיען לאזניו, כלשון השו"ע בסימן ק"א סעיף ב' "שלא יתפלל בלבו בלבד אלא מחתך המלים בשפתיו ומשמיעם לאזניו בלחש"*.

פרט זה לא קיימה חנה בתפלתה, כנאמר "וחנה היא מדברת על לבה, רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע", היינו אפילו לא לעצמה, ולכן "ויחשבה עלי לשיכורה". ולמה, ממשיך השל"ה הק' ושואל, עשתה חנה כן, שהתפללה רק בלבה ולא השמיעה קולה אף לא לאזניה? הוא מוטיב והוא מפרק: לחנה היתה סיבה מיוחדת לעשות כן. היא נזהרה ביותר שדבריה אלו לא יגיעו לאזניו של עלי ולא ישמעם גם בחוש השמיעה המפותח שלו. וכל כך למה? כי חנה מרוב שיחה וכעסה הטיחה דברים כלפי מעלה ואמרה: ה' צבאות אם ראה תראה בעוני אמתך. אם ראו – מוטב, ואם לאו – תראה, כלומר תהא מוכרת, כביכול, לראות. כי אלך ואסתר בפני אלקנה

(* ויפה פירש ה"שפתי חכמים" (וארא ח', ו' אות נ') שהלכה זו ד"המתפלל צריך להשמיע לאזניו את מה שמוציא מפיו" מסבירה לנו היטב את הפלא שלא מצינו לשון "ויצעק משה אל ה'" רק במכת הצפרדע, בעוד שבמכות אחרות כתיב "ויעתר משה אל ה'?" ופירש ה"שפתי חכמים" דאיתא ב"שמות רבה" על הפסוק "על דבר הצפרדעים" – "דבר" מלשון "דיבור" – "שהיה קולן של הצפרדעים קשה להם ממכתן", כי הרעש היה גדול מנשוא, וציער את המצרים יותר ממכתן, וכדפירש רש"י לעיל (ז' כט) "בתוך מעיהן נכנסין ומקרקרינן" (לשון צעקה והומיה) ובגלל הרעש הגדול הזה נאלץ משה רבנו להרים את קולו בשעת תפלתו ולצעוק אל ה' כדי שישמיע לאזניו את מה שהוא מוציא מפיו בהתאם להלכה זו.

בעלי, והוא ילך ויקנא אותי ויביאני אל הכהן אשר ישקני מי סוטה, ואז – אמצא טהורה ואתעבר, כי כך נאמר מפורשות בתורה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע", ואין אתה עושה ח"ו תורתך פלסתר וממילא לא תהיה לך, כביכול, ברירה. ובהיות שעלי הכהן "שומר את פיה" ואם היה חלילה שומע שיש לחנה תוכנית סודית כזו, ממילא היה יודע כי כל הסתתרותה היתה רק כלפי חוץ, ואז לא יסכים להשקותה מי סוטה ואם כן תרד כל תכניתה לטמיון, לכן היתה תפילתה בלבה ורק שפתיה נעות וקולה לא ישמע. עד כאן תוכן דברי השל"ה הק'.

ואומר בעל ה"יסוד אוהל מועד" בשם הרה"ג מוהר"ר שמחה בונם סופר ז"ל, אב"ד ור"מ בפרעשבורג, שקושייתו ותירוצו של השל"ה הק' רמוזים בשלשת ה"ויחשבה". השאלה היא למה "ויחשבה עלי לשיכורה", היא הרי התפללה כדין? והתשובה היא כי בכוונה לא השמיעה תפילתה לאזניה כדי שעלי לא יוכל לשמוע כלל דבריה, ואז "ויחשבה (עלי) לזונה" – לסוטה וישקה אותה, וכל זאת כדי שהקב"ה יעשה לה צדקה ויקויים בה "ונקתה ונזרעה זרע", וזהו "ויחשבה לו צדקה".

כהנה וכהנה מילין יקירין, דיוקים נפלאים, המרבים את כבודה של תורתנו הקדושה, כפירושו של הר"ע מברטנורא, מלא וגדוש הספר "יסוד אוהל מועד". ואבא מארי ע"ה לא זז מחבבו מאז שקנהו בסמרקנד מידי אחד מאנשי העדה הבוכרית המקומית.

הספר יצא לאור בפרשבורג בשנת תרל"ו, ושם מחברו – הרב ר' אברהם ביק.

והן עתה, ממש בהפתעה מופלאה, חזה הוית ב"רשימות" קודש חוברת צ"ד, לפר' בהר, בה מופיעים פרטי סיפור שכ"ק אדמו"ר הריי"צ כינהו בשם "בעל שם'סקע מעשה" והוא: אשר בשנת תרס"ג היה עם אביו כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע בווען וביום אחד נסעו מוינה לפרשבורג לנחם אלמנה אחת ובנותיה, ואחר כך דאג לחתן אותן, בחר בשני בחורים מתלמידי הישיבה המקומית והשיא את שתי היתומות עם בחורי הישיבה, והכל על חשבון הרבי. והוציא על ענין זה "שיינע עטליכע הונדערט רובל". ובהערה 11 באותה "רשימה" צויין ששם הנפטר אשר למענו חרד כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע את כל החרדה הזאת הוא מיודענו הרב ר' אברהם ביק, "והוא חיבר ספר קטן". פתאום נתברר לנו שהמחבר הזה הוא זה שכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע העריך אותו כל כך, ואנחנו לא נדע כלל מה רב חיליה וגובריה של המחבר בלתי היום.

ובהתוועדות דש"ק פר' בחוקותי תשכ"ב סיפר כ"ק הרבי את הסיפור כפי ששמע זאת מכ"ק אדמו"ר הרי"צ וביאר כמה וכמה ענינים הנלמדים מסיפור זה, "לפי שבתוכן סיפור זה מרומזת נקודת כללות העבודה בזמן הגלות".

אוצר החכמה

צדיקים אמתיים וצדיקים באופן יחסי

"וישאר אך נח" (בראשית ז' כ"ג), כאן לא נאמר עוד התואר של נח – "נח איש צדיק תמים" כי אם רק "נח", שכן במדרש אמרו שלנח נחשב לחטא, מה שלא עשה דבר לתיקונו של הדור, ואם אין אדם עושה מאומה לתיקונם של אחרים – אף הוא יורד ונופל מטה. משנשאר נח לבדו, נוכח לראות כי איננו רק "נח". ("מעיינה של תורה" בשם הרה"ג מהר"ם שפירא מלובלין ז"ל).

ונראה לי הקטן להוסיף טעם טוב על "וישאר אך נח" על פי המבואר ב"נועם אלימלך" הק' ב"ליקוטי שושנים" (דף צ"ט ע"ב) וזל"ק: שמעתי מקשים על המשנה "ארבע מדות בהולכי בית המדרש", וחושב התנא ל"אינו הולך ואינו עושה" לאחד מארבע מדות, ואיך [הוא] שייך להקרא מדה מארבע מדות?

בשלמא ב"הולך ואינו עושה" או ב"עושה ואינו הולך" הוא על כל פנים על צד אחד, או בהליכה או בעשיה, מה שאין כן ה"אינו הולך ואינו עושה"? ונראה לי, דאיתא במשנה "בעשרה מאמרות כו' והלא במאמר אחד כו', אלא להפרע מן הרשעים כו' וליתן שכר טוב לצדיקים", ולכאורה, הלא עיקר הבריאה היה להטיב לברואים ולא להיפך ח"ו, אלא ההכרחי הוא לפרוע לרשעים כשחוטאין, והיה לו לתנא לומר בהיפך: "אלא כדי ליתן שכר טוב לצדיקים כו' ולפרוע כו'?"

אך נראה... ופירשו שכך היתה כוונת הושע: "החליפם באומה אחרת" ותראה בכל האומות אם יש כיוצא בהן, והשפל והגרוע בישראל הוא יותר טוב מהטובים שבאומות... וכמו כן אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ויש כח ח"ו לקטרג עליהן, אך בראות מעשה הרשעים יסתם פי המקטרג.

נמצא עיקר שילום השכר לצדיקים בא על ידי ראיית ההפרש שבין הרשע לצדיק ומובן ממילא כל הנ"ל: "להפרע כו'" כדי שעל ידו "יותן שכר טוב לצדיקים".

אוצר החכמה

וזהו שחשב התנא "אינו הולך ואינו עושה" גם כן למדה, כי גם על ידי